

Memòries

Carles Ribera

CRÍTICQUES

L'Iraq que hem perdut

Els llibres de memòries corren el risc de no tenir gaire més interès que el de documentar una història personal sense altre valor (que no és poc, però no és necessàriament rellevant des del punt de vista literari) que deixar testimoni d'una existència. En el pitjor dels casos, també, hi ha el perill que el material resultant acabi integrant un aplec d'anècdotes i peripècies més o menys entretingudes però sense cos, mancades de ritme i argument. Són poques, doncs, les obres en aquest gènere que acreditin el més mínim interès més enllà de la memòria històrica o de la satisfacció del cercle immediat d'amistats i coneixences, en alguns casos

un cercle prou gran per garantir fins i tot l'èxit de vendes, però en tot cas peces d'un to menor en les quals l'autor no sap, o no pot (i de vegades no li cal) assolir una consistència d'obra literària.

Retrats impressionistes

Amb les *Arrels nòmades*, de Pius Alibek (Ankawa, 1955), iraquí establert a Catalunya des de fa tres dècades, ens trobem just a l'extrem oposat: conta la història personal de mitja vida (des de la infantesa a l'Iraq dels anys 50 fins que marxa d'aquell país a principis dels 80), però la desplega com una successió de vivències i retrats impressionistes que, lluny de resultar una simple concatenació d'aventures particulars, ordeix de manera consistent en

capítols relativament curts i ordenats cronològicament. Una superposició de capes que van sedimentant en una història de gruix literari indiscutible.

Alibek, filòleg de formació universitària, políglot i polígraf vocacional i alhora obligat per la seva peripècia vital particular, s'explica amb un estil precís, amb frases curtes i una despesa en adjectius mesuradíssima i estrictament descriptiva. Una narració trufada de digressions ideològiques i retrats sociològics repartits de manera intel·ligent espaiats al llarg del relat per obtenir una consistència densa però de textura agradable, que conforma una peça que acaba atrapant el lector just en la frontera entre la realitat i la ficció: no és ficció, perquè el

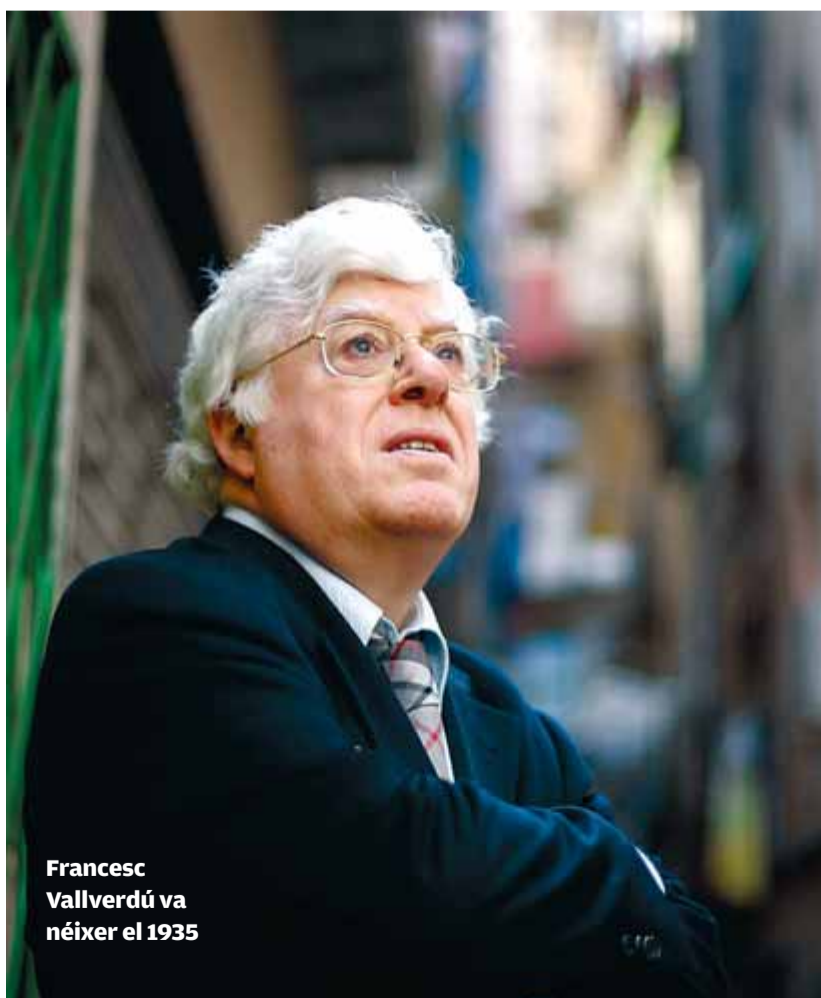

Arrels nòmades

Pius Alibek
La Campana
Barcelona, 2010
Preu: 20 euros
Pàgines: 345

Pius Alibek ha escrit el seu llibre en català

Francesc Vallverdú va néixer el 1935

Poesia Jordi Llavina

Encara les paraules

“**L**a poesia fou el més potent encís / des de bastant abans que l'amor em colpís”, escriu Vallverdú en un poema de l'últim llibre aplegat aquí, l'inèdit (fins ara) *Quadern de bitàcola. I*, una estrofa més avall, “així s'han congriat els meus reculls de versos, / embrions congelats, fermentats o perversos”. *Temps sense treva (Obra poètica completa)* és el llibre d'una vida. Conté deu títols, des del llunyà *Com llances* (del 1960) fins al que acabo de consignar aquí sobre. Més de trenta anys enrere, l'autor havia publicat *Poesia 1956-1976*. Es tracta, doncs, d'un volum recopilatori, i el poeta ha decidit incloure-hi tota la seva pro-

ducció. És per això que l'obra es llegeix com un nodrit llibre de poemes nou. Són cinquanta anys d'escriptura de poesia, és mig segle de fidelitat al realisme (“aprenent de poeta, devot del realisme”, escriu en un poema de *Retorn a Bilbilis*, del 1974). Aquesta adscripció estilística va procurar a Vallverdú un reconeixement efectiu -ell i Miquel Bauçà van ser els dos autors més joves seleccionats en l'antologia programàtica *Poesia catalana del segle XX*, de Castellet-Molas, de l'any 1963- i, probablement, també ha contribuït a procurar-li un cert *desconeixement*, d'unes dècades ençà. Ara, gràcies a l'edició de Leonard Muntaner, podem recuperar l'obra d'un poeta desigual, d'un

Ciència
David Bueno

Científics, periodistes i divulgadors

La ciència, definida com el conjunt de coneixences d'un cert ordre de coses, té un impacte cabdal en tots els aspectes de la nostra vida. Paradoxalment, però, per a moltes persones és una gran desconeguda, malgrat que s'hauria d'entendre com una important àrea de participació social, atès que els seus beneficis ens afecten a tots. D'una banda, la ciència, cada cop més especialitzada, pot costar d'entendre si no s'explica amb paraules senzilles, a l'abast de tothom. I sovint podem tenir la sensació que el mercat de la divulgació científica és restringit, la qual cosa limita la producció d'aquest tipus de cultura. Tanmateix, constantment es publiquen bones obres de divulgació -si llegiu regularment aquest suplement segur que en sou conscients-, i per la meua experiència l'interès ciutadà cap als temes científics és gran, una realitat que potser no queda prou ben reflectida en bona part dels mitjans de comunicació.

La concepció moderna del gènere de la divulgació científica va néixer al Renaixement, de la mà d'un dels grans científics de tots els temps, Galileu Galilei, i el seu *Diàleg* és una obra mestra escrita en italià antic. A Catalunya, si no un dels primers, un dels grans divulgadors va ser Eugeni d'Ors. A *Història de la divulgació científica*, Sergi Cortiñas, professor i investigador de la Universitat Pompeu Fabra especialitzat en periodística, periodisme científic i divulgació de les ciències, fa una dissecció científica i alhora divulgativa d'aquesta història a Occident, basant-se en les seves quatre tradicions principals: la italo-renaixentista, hereva del ric passat grecollatí i que neix amb l'humanisme integral de la Itàlia del Renaixement; la francesa, dels segles XVIII i XIX, que té els orígens en la Il·lustració; la prussianoalemanya, d'on van sorgir Goethe, Schrödinger i Einstein, i l'anglosaxona, que va excel·lir al segle XIX al Regne Unit, amb Darwin i Faraday, i que va dominar el segle XX, bàsicament des dels Estats Units, amb autors tan populars com ara Gamow, Asimov, Sagan i Gould.

A més, en aquest llibre Cortiñas també ens parla de manera explícita d'aquestes i moltes altres figures que han estat cabdals en la història de la divulgació científica, com ara Diderot, Flammarion i Verne, i dedica una interessant secció als periodistes especialitzats en ciència, cada cop més nombrosos i ben preparats. Un llibre per conèixer de primera mà la història de la divulgació científica, una història que ens afecta de ple atès que reflecteix la cultura occidental actual, cap a la qual també ens mena.*

Història de la divulgació científica

Sergi Cortiñas
Eumo
Vic, 2009
Preu: 25 euros
Pàgines: 264

FRANCESC MELCION

protagonista és el mateix autor i la història que explica és la realitat viscuda, però sí que el fil argumental condueix cap a una narració novel·lada. Transita del relat costumista (especialment en el tram d'infantesa) al llibre d'aventures (quins passatges més èpics, els del destacament militar al desert!), passant per la trama psicològica d'un seminarista repatani (però gens rancunios: "Guardo un cert afecte per aquells jesuïtes com per tothom de qui he après alguna cosa") i les topades d'un personatge entremaliat, probablement més impel·lit per la curiositat insaciada que no pas per l'esperit de rebel·lia. Un aiguabarreig que sorgeix de la destresa d'escriptor afinat però també del bagatge d'un lector empedreït que sap combinar gèneres i alternar registres (de la tendresa a la comicitat, de la gravetat a la lleugeresa), perquè els coneix d'haver-los paït bé.

Arrels nòmades és un llibre escrit, com confessa l'autor, per llegir la història familiar iraquiana a les filles nascudes a Catalunya. Però no es queda pas en l'àmbit domèstic, sinó que alhora enriqueix la literatura del país on ha estat creat. Un treball redactat des de la

distància però no des de la nostàlgia, tractat amb una sensibilitat extrema però sense sentimentalisme, arrodonit amb imatges excel·lents ("Ella -la tempesta de sorra- no erra mai el rumb, som nosaltres que errem el lloc") i un plus d'exotisme que no ve donat per l'origen iraquian de l'autor, sinó perquè Pius Alibek és iraquian de la comunitat cristiana assirio-caldea, nascut entre kurds, crescut entre musulmans a Bàssora i format al seminari de Bagdad.

Occidental i oriental

I en aquest sentit, el punt de vista d'un catòlic (en termes culturals) integrant d'una minoria resulta una de les gràcies especials del llibre, que el fa molt occidental en alguns passatges, especialment en els que transcorren entre jesuïtes, però alhora molt oriental sobretot quan es tracta de la descripció d'olors i sabors, de fesomies, de paisatges i de costums d'una societat que als anys 60 i 70 va transitar (sota l'opressió de Saddam però també sota la pressió externa) d'una relativament saludable convivència entre pobles, cultures i religions al marasma en què s'ha convertit, en què l'hem transformat.*

autor -com afirma ell mateix- de *reculls* més que no pas de llibres, d'una veu oblidada de la poesia catalana capaç de donar-nos uns exercicis d'una gran destresa formal i de convertir en crònica la vida barcelonina i catalana dels anys seixanta i setanta.

"Ja sé que els meus són tots versos de circumstàncies", deia sorneguerament en un alexandri del primer llibre. Vallverdú ha fet de les circumstàncies matèria poètica de primer ordre. Aquí dins hi ha homenatges diversos -en forma de sonet, en les noves rimades que ell va tornar a popularitzar com el seu admirat Pere Quart va popularitzar, en el seu moment, les tirallongues de monosíl·labs-, hi ha infinitat de poemes dedicats a fets concrets, a vicissituds de tota índole. Hi ha una elaborada poesia de denúncia, i, en moltes de les composicions, hi pesa més el nosaltres que no pas el jo. En els dos llibres inicials es constata aquesta adhesió a la poesia que feia fortuna els anys seixanta. *Cada paraula, un vidre* (1968), però, comença a incloure poemes més matisats, més rics i comple-

xos, i el jo hi pren partit (Àlex Broch ho assenjala amb encert en el seu pròleg). *Infantesa, Festa i Lectures* són exemple d'això que dic. Poemes que poden recordar-ne d'altres de Pere Quart, Andrés Estellés, Sarsanedas i fins i tot del Comadira d'*Àlbum de família*. Sembla com si l'home general hagi esdevingut nom particular, "l'home del nostre dissortat país".

El diàleg amb els clàssics

Vallverdú ha fet de la intertextualitat una raó poderosa de la seva poesia. En aquest sentit, el seu diàleg amb els clàssics (no sols catalans: vegeu el resò de Marcial en els epigrames de la primera part de *Retorn a Babilis*) ens ha ofert mostres ben meritòries. La poesia amorosa s'endú una part petita del volum, però compta amb algun bon exponent -"no amb les mans agafades, sinó agafats de les mans", escriu en un poema de *Qui ulls ha*-. *Temps sense treva* rescata del mig oblit un poeta potser menor, però dotat d'una veu pròpia i d'un innegable talent lingüístic i compositiu.*

Temps sense treva
(Obra poètica completa)

Francesc Vallverdú
Pròleg d'Àlex Broch
Leonard Muntaner
Palma, 2010
Preu: 25 euros
Pàgines: 514